

96306681-9	12/2025	מקור ראשון - שבת	עמוד 14	1/3	25.71x32.58
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

המלך ארתור :

דרמת חייו

המפיק ההוליוודי עטור הפרסים ארתור כהן התייצב תמיד להגן על ישראל ושמר על השבת גם בדרכו לפרס האוסקר

המלך ארתור

הנער שמילט יהודים בתקופת השואה, הפך למפיק הוליוודי בולט שזכה בשישה פרסי אוסקר. בני משפחתו של ארתור כהן, שהלך לעולמו בשבוע שעבר, מספרים על הקפדתו לשמור על השבת גם בבמות היוקרתיות ביותר, ועל אהבתו העזה למדינת ישראל שהובעה לא רק בתרומות נדיבות / יאיר שלג /

המשפטים פנחס רוזן, כדי להיות בין מנסחי חוקת המדינה. החוקה כידוע לא נכתבה מעולם, אבל מר' כוס נשאר בארץ כסמנכ"ל משרד המשפטים, המור מחה המרכזי של המשרד לענייני משפט עברי. אבל שהותו בישראל לא ארכה ימים. הוא היה חולה באי סטמה קשה ונאלץ לחזור לשווייץ, שם נפטר תוך שנים ספורות, ב־1953, בהיותו בן 63 בלבד.

הכוכב הראשון בשדרה

השבוע סיפרו בני המשפחה שמותו של האב היה השבר הגדול בחייו של ארתור, שהיה אז בן 26 בלבד. הם סיפרו על הקשר הקרוב ביניהם, ועל כך ש"ארתור לא הפסיק כל ימיו להתאבל על אביו", ודאג להנצחתו בדרכים רבות. גם פנייתו ללימודי משפטים, שלא עניינו אותו במיוחד, נעשתה כדי לשמח את אביו. ואכן, אחרי כמה סמסטרים בלבד עזב את התחום והתמסר לעיתונות.

"עוד בילדותו הוא היה מפיץ מין עלון של בית הכי נסת, עם כל הרכילות הטוריות של הקהילה", מתאר עמנואל. "בבגרותו התמסר לעבודה עיתונאית מקצו עית - תחילה בעיתונים שווייצריים, ואחר כך כשליח עיתון 'הארץ' בשווייץ במשך שלושים שנה, ולמעשה שליח העיתון בכל אירופה, בימים ש'הארץ' היה עיתון הרבה יותר ציוני. הוא היה גאה מאוד שביום אחד הופי עו בעמוד השער לא פחות משלושה סיפורים שלו".

מסע חייו יוצא הדופן של ארתור כהן היה קשור מאוד ליהדות ולציונות מן הרגע הראשון. הוא נולד ב־1927 בעיר בול שבשווייץ. סבו, שארתור נקרא על שמו (גם שמו העברי היה כשמו של הסבא: אשר מיכאל), היה הרב של בול, והאיש שהזמין את תיאודור הרצל לקיים בעירו את הקונגרס הציוני הראשון, לאחר שמנהיגים ורבנים רבים אחרים סירבו לכך בקהילותיהם. בשבת שאחרי הקונגרס הוא גם הזמין את הרצל לעלות לתורה בבית הכנסת שלו. "הרצל כתב אחר כך שמכל אירועי הקונגרס, העלייה הזו לתורה הייתה האירוע הכי מלחיץ עבורי", מספר עמנואל. "היה לו חשוב לקרוא את הברכות בדיוקנות, ונדרמה לי שגם הכינו לו נוסח מיוחד של הברכות, באותיות גרמניות, כדי שלא יתבלבל". גם לאביו של ארתור, ד"ר מרכוס (מרדכי) כהן, היה קשר עמוק ליהדות ולמדינה. כמשפטן ועורך דין הוא הציל בתקופת השואה יהודים רבים, באמצעות מסמכים - חלקם אמיתיים וחלקם מזויפים - שהנפיק כדי לסייע להם לחצות את הגבול לשווייץ הניטרלית. ארתור עצמו השתתף, כנער בן 16, במאמץ הזה; הוא ואחיו הגדול דודי הצו פעמים רבות את הגבול לצרפת הסמוכה, כדי להעביר משם יהודים לשווייץ. מרכוס כהן היה גם ידיד קרוב של הראי"ה קוק, של בנו הרב צבי יהודה ושל "הרב הנזיר". אחרי הקמת המדינה הוזמן מרכוס לישראל על ידי שר

מפיק הקולנוע ארתור כהן הגיע פעם לאחר מטקסי האוסקר בהוליווד, שנערך בשבת. חבריו לעיר הסרטים נדהמו לראות אותו צועד רגלית בעלייה המפרכת שהובילה לטקס. שוב ושוב הציעו לו טרמפ במכוניותיהם, אבל הוא סירב. אף שלא ראה את עצמו כאדם הנאמן לכל דקדוקי ההלכה, על שמירת השבת הקפיד מאוד. אגב, גם כשהטקסים נערכו בימי חול הוא לא הגיע אליהם בלימוזינה, כמקובל, אלא במונית פשוטה. בהזדמנות אחרת טס כהן לדרום אפריקה, והמטוס נאלץ לנחות נחיתה אונס בעיירה נידחת במדבר הסהרה. כאשר התקלה תוקנה הוזמן כהן לחזור אל המטוס להמשיך הנסיעה, אך הוא סירב משום שהעריך כי הטיסה לא תוכל להסתיים עד כניסת השבת. במקום זאת הוא בילה את השבת באותה עיירה נידחת. שמירת השבת לא הייתה הדבר היחיד שהבדיל את כהן, שנפטר ביום שישי שעבר כשהוא כמעט בן 99, מעמיתיו בעולם הקולנוע. בנו הצעיר עמנואל, מרצה לקולנוע, מספר ש"לאבא היו שלושה כללים עקרוניים בסרטיו: ללא סצנות מין בוטות, ללא אלימות, וגם ללא פעלולים חיצוניים". את העיקר רון השלישי, המפתיע בכולם, מסביר עמנואל בכך ש"אבא רצה שתהיה בסרטיו אותנטיות אנושית". לפיכך מגדיר עמנואל את המורשת הקולנועית של אביו כ"קולנוע הומניסטי".

27.01x30.04	2/3	עמוד 15	מקור ראשון - שבת	12/2025	96306677-4
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

המלך ארתור :

"כנראה שרק הוא היה מסוגל להצחיק אותו". עם דוד בן-גוריון באדיבות המשפחה

כולן של ילדים יהודים בתקופת השואה. כהן הוא המפיק הלא-אמריקני הראשון שזכה לכוכב משלו בשרת הכוכבים בהוליווד. "הוא היה מפיק דעתן מאוד", מספר עמנואל, "והחתים את כל הבמאים שעבדו איתו על חוזה שבו נקבע כי זכות המילה האחרונה בסרט שמורה לו כמפיק. התסריט היה החלק שעליו הקפיד במיוחד, ולמרות שלא היה תסריטאי, נהג לא פעם להעיר הערות על התסריט. הוא נהג לומר ש'תסריט טוב יכול להינצל גם על ידי במאי בינוני, אבל תסריט בינוני לא יוכל להינצל גם על ידי במאי מעולה'. גם בסרט האחרון שהפיק, 'החיוך האטרוסקי' מ-2019, כשהוא כבר בן יותר מתשעים, הוא ניהל את הסט ביד רמה. הכול היה צריך להתנהל בדיוק כפי שרצה. מאותה סיבה

הוא רוצה לעסוק בקולנוע לא על התסריטאות תהיה תפארתו אלא בהפקה, העבודה מאחורי הקלעים של הכנת סרט, שמעצבת את דמותו ואופיו אולי יותר מכל תפקיד אחר. ב-1961 כבר יצא לאקרנים הסרט הראשון בהפקתו, "נהר ללא שם". זה היה סרט תי עורדי על גינאה המשוונית, שנמצאה עדיין תחת שליטה הולנדית. "זה היה סרט טבע די ייחודי, ביי מים שעוד לא היו סרטים של נשיונל ג'יאוגרפיק", אומר עמנואל. "הסרט זכה להצלחה רבה, והביא לאבא את האוסקר הראשון".

מתוך 30 הסרטים שהפיק בחייו זכה כהן בשיי שה אוסקרים, יבול מרשים למדי שרבים מכוכביה של הוליווד לא הצליחו להשיג; שלושה מהם על סרטי תעודה, ושלושה אחרים על סרטים עלילתיים. אחד מהם הוא הסרט "שחור ולבן בצבעים" מ-1976, שעמנואל מתאר כ"סאטירה פוליטית חריפה על תקופת מלחמת העולם הראשונה: קבוצה של קולרי ניאליסטים צרפתים וגרמנים מנהלים יחד מושבה באפריקה, עד שלפתע, באיחור של חצי שנה, מגיע אליהם עיתון מאירופה שמבשר על פרוץ המלחמה, ומכאן ואילך הם צריכים לנהל מלחמה ביניהם למי רות היותם חברים טובים".

את האוסקר האחרון שלו קיבל ב-1999 על הסרט "יום אחד בספטמבר", סרט תיעודי על רצח הספרי רטאים הישראלים באולימפיאדת מינכן, בספטמבר 1972. הסרט, שהצביע על מחדלים רבים של הגרי מנים בטיפולם בפרשה, עורר סערה בגרמניה ובסור פו של דבר הביא גם להקמת ועדת חקירה לבחינה מחודשת של התנהלות הממשלה והמשטרה.

סרט האוסקר המפורסם ביותר שלו יצא לאקרנים ב-1970. זהו הסרט "הגן של פינצי קונטיני", אחד מסרטי העלילה הראשונים שעסקו בתקופת השואה. בסרט הזה עבד כהן עם הבמאי האיטלקי הידוע ויטוריו דה-סיקה, שאותו אהב במיוחד. עמנואל: "הם נפגשו בראשית דרכו הקולנועית של אבא, כשהוא חיפש את דרכו לאולפנים הגדולים. הוא הגיע אז גם לאולפני צ'ינצ'יטה באיטליה, ושם הכיר את דהי סיקה. הם התיידדו מאוד, ואבא ראה בו את המני טור הקולנועי שלו. דה-סיקה אפילו הגיע לחתונה של ההורים שלי". כהן הפיק גם כמה סרטי תעודה חשובים על השואה, בהם הסרט "הפתרון הסופי", המתעד את כלל סיפור השואה, והסרט הקצר "ילדי החושך", המורכב מ-18 דקות של תמונות סטילס,

יותר מכל הפרסים שקיבל,
היה גאה בפרס "שומר ציון". כהן
צילום: גטי אימג'ס

בחנוכה 1965 נישא ארתור לנעמי, בתו של השר ומנהיג המפלגה משה חיים שפירא. ארתור היה אז בן 38, ואשתו צעירה ממנו ב-14 שנים. בהלוויה השבוע סיפרו שהוא ראה אותה בתפילה בירושלים, ושאל את אחד מחבריו מי הבחורה היפה הזו. החבר ענה "עוזוב, היא לא בשבילך. היא מיוחסת מדי", אבל ארתור לא ויתר וחזר אחריה במשך כמה שנים, עד שנעתה. הם התגררו רוב זמנם בבזל, דבר שלא היה פשוט עבור נעמי הצברית, אבל ביקרו לעיתים קרובות בישראל, שבה גם החזיקו דירה.

שלושת ילדיהם הם נורית, שעוסקת בתרפיית קול, ובשנים האחרונות התמסרה לסייע לאביה; מרכוס (מרדכי), איש הייטק; ועמנואל, שממשיך את עיסוקו של אביו כמרצה לקולנוע באוניברסיטת בריאלין ובמסגרות אחרות. אגב, גם שני אחיו למדו קולנוע בתקופות שונות: נורית בבית הספר מעלה, ומרכוס בנייריורק. בזכות החינוך הציוני שקיבלו בבית ובתנועת בני עקיבא עלו שלושתם לישראל בגיל צעיר, ולפני ארבע שנים עזבו גם ההורים את בזל באופן סופי והתיישבו בירושלים.

לצד הכתיבה העיתונאית החליט ארתור לנסות את מזלו גם בתסריטאות. הוא כתב תסריט ושלה אותו לאחר האולפנים הגדולים בהוליווד. התסריט נקרא "פספס את החיים", והתשובה שקיבל הייתה לקונית וחדה: "פספס את הסרט". ארתור הבין שאם

הבן, עמנואל: "הוא היה אחרון המפיקים
ההוליוודיים הקלאסיים, האינדוידואליסטים,
עם המחוות האישיות הדרמטיות, ובעיקר
הדעתנות והיכולת להכריע את גורלו של
הסרט. היום הכול נתון בידי האולפנים
הגדולים ושיקולי הרווח שלהם"

הוא גם דאג לכך שחוג מוויטוריו דה-סיקה, שאיתו היו לו יחסים מיוחדים, הוא בדרך כלל עבד עם במאים בתחילת דרכם. גם בגלל הדרישות הכספיות היותר צנועות, וגם כדי שיוכל לשמור בידיו את המילה האחרונה לגבי הסרט".

תרם לימין

כמו סבו ואביו, לארתור כהן היה קשר עמוק למדינת ישראל. הוא תרם למוסדות ישראליים רבים, והגן על ישראל בכל דרך אפשרית. את שלושת הספרים שכתב (בגרמנית), אי-אז בשנות החמישים והשישים, הקדיש לתיאור חייה של מדינת ישראל הצעירה. בעייתות צרה, כמו בימי האינתיפאדה השנייה, הוא הרבה לכתוב ולהופיע בתקשורת האירופית בכלל, והש' ווייצרית והגרמנית בפרט, כדי להגן על מדינת

96306678-5	12/2025	מקור ראשון - שבת	עמוד 16	3/3	25.08x29.7
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציורו - 80790					

המלך ארתור :

מתוך "החיוך האטרוסקי", הסרט האחרון שהפיק כהן באדיבות סרטי נחשון

« ישראל המושמצת. בשנתיים האחרונות, עקב גילו ומצבו הבריאותי, כבר התקשה לעשות זאת. "במיוחד הרגיו אותי ישראלים המשמיצים את המדינה כשהם בחו"ל", מספר עמנואל. "הוא נהג לומר 'זה בסדר גמור שיש ביקורת, אבל צריך לה' שמיע אותה בארץ. בעולם צריך להגן על ישראל'. הוא לא היסס לנתק קשרים חמים וארוכי טווח, כמו עם ראש הממשלה לשעבר אהוד אולמרט, כשאותם אנשים פגעו לדעתו בשמה של ישראל בעולם". אולמרט, לזכותו ייאמר, לא נטר טינה והתייצב השבוע בהלווייתו של כהן.

לדברי עמנואל, אביו אף השתמש במעמדו הביינלאומי הייחודי כדי לסייע למוסד: "ב-1970 הוא עזר למוסד לתפוס מחבל שחיפשו אותו הרבה זמן. הוא הזמין אותו לפגישה בצרפת, כביכול כדי לה' ציע לו השתתפות בסרט. הפגישה הזו הייתה למי עשה פיתיון של המוסד, שנועד ללכוד את המחבל. אגב, אחרי שהמחבל נלכד וארגונו הבין שאבא היה מעורב בקנוניה, הוא ברח במהירות לשווייץ כדי שלא יפגעו בו".

אחינו של ארתור, מודי (מרדכי), שנקרא עלישם הסבא מרכוס (מרדכי) כהן, מספר ש"ארתור סייע למוסד גם בפרשת מהרי בן-ברק (איש אופוזיציה מרוקאי שנטען כי המוסד סייע לשלטונות מרוקו לחסלו; י"ש). בעיקר בחילון אנשי המוסד שביצעו את ההתנקשות". על תרומתו הרבה לישראל זכה

"ב-1970 הוא עזר למוסד לתפוס מחבל. הוא הזמין אותו לפגישה בצרפת, כביכול כדי להציע לו השתתפות בסרט. הפגישה הזו הייתה פיתיון של המוסד. אחרי שהמחבל נלכד וארגונו הבין שאבא היה מעורב, הוא ברח במהירות לשווייץ כדי שלא יפגעו בו"

כהן בעיטור "שומר ציון" מטעם אוניברסיטת בר-אילן, בשנת 2004. במשפחה אומרים שמכל הפרסים והעיטורים שזכה בהם בחייו, כולל האוסקרים, זה היה הפרס שהוא הכי גאה בו.

אבל כששואלים את החברים ובני המשפחה לגבי תכונתו האופיינית ביותר, הם לא מציינים את אהב' תו לקולנוע, גם לא את תמיכתו האמיצה בישראל, אלא קודם כול את נדיבותו הגדולה. כששומעים את הפרטים והדוגמאות, אין ספק שמדובר בנדיבות יוצאת דופן, "נדיבות מהסרטים".

ארתור כהן עם בנו עמנואל בבזל בצעירותם באדיבות המשפחה

בראש ובראשונה הוא תרם לאינספור מוסדות ישראליים ויהודיים. לשיבת מרכז הרב הוא תרם את כל מבנה הספרייה – שנקראה עלישם אביו הנ' ערץ, מרכוס; הוא תרם רבות לערוץ 7, לבית-הספר לקולנוע "מעלה" וגם לשיבת קריית-ארבע, בד' כות החברות העמוקה של אחיו הגדול דודי עם הרב אליעזר ולדמן, מראשי הישיבה.

רצף התרומות הזה חושף כמובן גם את הכיוון הפוליטי שבו דגל כהן, כפי שאומר עמנואל: "הוא בהחלט היה איש ימין, איש ארץ ישראל, אם כי ממש לא ימין משיחי. הוא היה בעיקר ביטחוניסט, וחשב שהדבר הכי חשוב הוא להגן על ביטחונה של המ' דינה. זו הסיבה העיקרית שבגללה תמך בעמדות ניציות, גם אם היו לו לא מעט קשרים גם במפלגת העבודה. יש תמונה נהדרת שלו עם בן-גוריון. לר' עתי זו התמונה היחידה שבה רואים את בן-גוריון צוחק... כנראה שרק אבא היה מסוגל להצחיק אותו".

על חשבון הדוד

כהן אהב לעזור גם לאנשים אלמונים שפגש בדרכו. עמנואל: "בכל מלון שהוא התארח בו, והוא התארח באלפי מלונות במהלך חייו, הוא דאג לה' שאיר מעטפה עם טיפ מכובד ומכתב אישי למנ' קה. הוא רצה לתת לא רק כסף, אלא תחושה אישית שרואים אותו. היו מקרים שבהם הטיפ שנתן במ' סעדה היה כמעט שווה למחיר הארוחה. הוא מאוד אהב להגשים לאנשים חלומות. בלוס-אנג'לס היה לו נהג מונית קבוע, מהגר מסרילנקה. יום אחד אותו סרילנקי הביע צער על כך שכבר 15 שנה הוא לא ביקר את הוריו בסרילנקה. אבא דאג מיד לתת לו כרטיס טיסה חלון וחזר לסרילנקה. מאוחר יותר הוא עזר לו גם לבנות את ביתו, ותרם את הסכום הראשוני הנדרש כתנאי לקבלת משכנתא. עובד אחר שלו, שגדל בסין ולא ראה את משפחתו 30 שנה, הוא דאג לשלוח לביקור מולדת בסין.

"פעם הוא שמע שלשחקנית ליב אולמן, שאיתה היה לו קשר קשר מיוחד, יש בעיות ביחסים עם הבת. הוא שלח את שתיהן לשבוע בחור נידח בא' פריקה – בלי טלפונים ובלי מכשירים אלקטרוניים – כדי שיישבו וישוחחו ויפתרו את היחסים ביניהן, וכך אמנם היה. פעם הוא נתן מתנה גדולה לאדם שביקש ממנו לעזור לו בהשקעה בפרויקט חדש שהקים. שאלתי אותו: 'אבא, אותו אדם ירוויח הרבה מההשקעה, למה לתת לו את הכסף כמתנה ולא כהלוואה?' התשובה של אבא הייתה מהירה: 'עדיף לתת סכום קטן או בינוני כמתנה, מאשר סכום גבוה כהלוואה. כשאתה נותן הלוואה, תמיד נשארים מש' קעים: האם הוא החזיר בזמן? האם החזיר את מלוא הסכום? או עדיף לתת מתנה, ואז לא נשארים שום

קצוות פתוחים או משקעים". הנדיבות שלו הייתה גדולה במיוחד עם בני המ' שפחה. "המשפחה הייתה מאוד חשובה עבורו, מה גם שהוא גדל על ברכי הורים אוהבים, שטיפחו מאוד את היחסים במשפחה", אומר עמנואל. הוא אהב לה' דהים את בני המשפחה במתנות גדולות במיוחד. האחיין מודי, בנו של האח גבי (פרופ' גבריאל כהן, חוקר תנ"ך מאוניברסיטת בר-אילן) מספר ש"לכל האחינים, והם די רבים, הוא קנה רכב כמתנת חתו' נה. כשאני ואשתי התחתנו הוא ארגן לנו סעודת שבע ברכות במלון קינג דיוויד, ושלח אותנו לירח דבש על חשבוננו במקום שבו נבחר. לאחותי הוא מימן ירח דבש בסין ובטייוואן.

"פעם אחת הגדולה אסתר רצתה לטוס לאיזה מקום. הוא ניסה לשכנע אותה שתיסע במחלקת עסקים ולא במחלקה רגילה, היא סירבה, אבל כשה' מטוס המריא היא נקראה בדחיפות לתא הטייס, ושם נמסר לה שהם קיבלו פקודה להושיב אותה במח' לקת העסקים. במקרה אחר היא יצאה לבקר חברה באי סיישל, ולקחה איתה את מודי ועוד שני נכ' דים. הוא מימן את כל הנסיעה וגם דאג להם לח' ניית ביניים בקניה, שם המתינו להם שני טייסים מקצועיים ולקחו אותם לטיסה במטוס מנהלים קטן מעל הג'ונגלים והסוואנות, כך שיראו מקרוב את כל החיות. הוא גם ערך לה שבת יום-הולדת 70 עם כל בני המשפחה המורחבת, במלון כינר".

אחינו של כהן, משה שפירא, מספר ש"ארתור היה בן-דודו של הרב שלמה קרליבך – אביו של אר' תור ואימו של קרליבך היו אחים. היה ביניהם קשר קרוב, ושלמה ניגן ושר פעמים רבות באירועים שא' רתור ערך. אבל היה ביניהם גם דמיון מסוים באופי: שניהם הרגישו צורך עצום לתרום לצדקה, ולמעשה תרמו כמעט את כל הונם למטרות שונות".

מודי: "הוא היה לגמרי מסור למשפחה, ומילא בעצם את מקום אביו בטיפוח התא המשפחתי. בכל מוצאי שבת הוא ערך הברלה, כשעל קו הטלפון נמצאים כל האחים ושומעים יחד את ההברלה. עם אחיו הגדול דודי, שאותו העריך במיוחד, היה מדבר כל יום, לעיתים קרובות שיחות ממש ארוכות. פעם אחת אמר לו: שיחות הטלפון האלה ממילא עולות המון כסף, אז אולי כבר תבוא אליי לשווייץ לכמה ימים. וכך היה".

מותו של ארתור כהן, אומר בנו עמנואל, הוא סוף עידן לא רק בקרב המשפחה, אלא גם בעולם הקו' לנוע: "הוא היה אחרון המפיקים ההוליוודיים הק' לאסיים, האינדיבידואליסטים, עם המחוות האישיות הדרמטיות, ובעיקר הרעננות והיכולת להכריע את גורלו של הסרט. היום הכול נתון בידי האולפנים הגדולים ושיקולי הרווח שלהם". ●